

ความสำเร็จของกรมวิชาการเกษตร ในการส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่น

ปิยพร จินดาพรสุข*

สินค้าเกษตรกลุ่มหนึ่งที่ส่งออกนำเงินตราเข้าสู่ประเทศและช่วยแก้สภาวะการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ ได้แก่ ผลไม้ ประเทศไทยมีผลไม้หลายชนิดส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ เช่น ทูเรียน สับปะรด มะละกอ มะม่วง มังคุด องุ่น เงาะ ลำไย เป็นต้น ตลาดส่งออกที่สำคัญได้แก่ ชองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน ยุโรป และตะวันออกกลาง การส่งออกมีมูลค่าและปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี ผลไม้หลายชนิดได้รับการส่งเสริมให้ส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคภายในและภายนอกประเทศ

เนื่องจากปริมาณผลไม้มีเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จนอาจเกิดปัญหาผลไม้ล้นตลาดได้ในอนาคต ถ้าหากไม่มีการวางแผนการสำหรับอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการตลาด ทั้งนี้ เพราะ ตลาดหลักผลไม้ไทยส่วนใหญ่คือประเทศ

สิงคโปร์ มาเลเซีย และชองกง ซึ่งปัญหาการแข่งขันจากประเทศผู้ส่งออกผลไม้อื่น ๆ นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หนทางแก้ไขเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นนี้ประการหนึ่ง ได้แก่ การแสวงหาตลาดอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด ด้วยเหตุนี้ทั้งภาคเอกชนและหน่วยงานรัฐบาล จึงได้วางแผนขยายตลาดใหม่สำหรับผลไม้จากประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ตั้งเป้าหมายที่จะผลักดันให้มีการส่งออกไปยังตลาดญี่ปุ่นซึ่งเป็นตลาดผักและผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย นำเข้าผลไม้สดจากประเทศต่าง ๆ ถึงปีจะมากกว่า 1 ล้านตัน (FAO, 1985)

มีผู้สนใจเป็นจำนวนมากที่อยากจะส่งผลไม้เข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่น และอยากจะทราบถึงสภาพความเป็นไปด้านการตลาดผลไม้ช่องทางและแนวโน้มความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่จะส่งผลไม้เข้าไปจำหน่ายตามทัศนะ

* นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ส่วนตัวของคุณโชติ สุวิภัก¹ มีความเห็นว่า เรายังมีโอกาสที่จะเข้าไปพัฒนาตลาดสำหรับผลไม้หลายชนิดของไทยได้อย่างแน่นอน ด้วยผลดังต่อไปนี้

1. คนญี่ปุ่นมีอำนาจในการซื้อค่อนข้างสูง ค่าแรงงานในระดับต่างๆ ในประเทศญี่ปุ่นไม่แตกต่างกันมากนัก ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ กับอีกฝ่ายหนึ่งมีตำแหน่งจัดสวนหรือทำสวนจะมีเงินเดือนพอๆ กัน ตอนเช้าขึ้นรถไปทำงาน ท่านผู้อำนวยการอาจจะแต่งตัวค่อนข้างดี ใส่สูท นั่งทำงานในห้องแอร์ ในขณะที่คนทำสวนก็อาจจะเปลี่ยนใส่เสื้อผ้าที่ขมุกขมอม เพื่อให้เหมาะสมกับการทำงานสวน มีครอบครัว แต่หลังจากเลิกงานแล้ว ตกเย็นทั้งสองฝ่ายต่างก็กลับบ้าน นั่งดูทีวีเหมือนกัน เขาสามารถมีบ้าน มีครอบครัว เลี้ยงลูกได้เหมือนกัน เพราะรายได้ไม่แตกต่างกันมากนัก จึงมีอำนาจในการซื้อพอๆ กัน

2. คนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ชอบรับประทานผลไม้และมีรสนิยมค่อนข้างสูง ชอบเลือกซื้อของที่อร่อย สวย และดี ตัวอย่างเช่น แอปเปิ้ลมีหลายพันธุ์ ซึ่งมีคุณสมบัติประจำพันธุ์แตกต่างกัน แม้บ้านจะกำหนดได้เลยว่าซื้อแอปเปิ้ลพันธุ์อะไร จากที่ไหน คนญี่ปุ่นจะเลือกซื้อผลไม้ตั้งแต่อยู่ในบ้าน ซึ่งแตกต่างจากของเรา

ที่เห็นอะไรสวยก็เลือกซื้อ เพราะฉะนั้นถ้าเรามีผลไม้ที่สวยงามและมีคุณภาพดีแล้วย่อมมีโอกาสที่จะขายได้

3. ในขณะนี้รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งเสริมให้คนญี่ปุ่นออกเดินทางท่องเที่ยวนอกประเทศมากขึ้น จนกระทั่งในบางครั้ง สนามบินนาริตะจะแน่นเต็มไปหมดทั้งคนเข้าและคนออก แต่ละปีจะมีคนญี่ปุ่นเดินทางไปต่างประเทศจำนวนมากเพราะค่าใช้จ่ายถูกกว่าการท่องเที่ยวภายในประเทศ ฉะนั้น เมื่อมีวันหยุดหรือวันลาพักผ่อน คนญี่ปุ่นจะเดินทางออกนอกประเทศ ผลที่ตามมา คือได้รับประทานผลไม้แปลกๆ ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนในต่างประเทศ

4. คนญี่ปุ่นชอบของแปลก อยากลองของแปลกและแสวงหาอะไรที่ตนเองไม่มี ดังนั้นถ้าเรามีผลไม้ลักษณะดี คุณภาพดี หรือผลไม้ที่แปลกใหม่ ย่อมมีโอกาสดีที่จะส่งเข้าไปจำหน่ายในญี่ปุ่น

5. เหตุผลอีกอย่างหนึ่งที่น่าเป็นไปได้ในการส่งผลไม้เข้าไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น คือในช่วงฤดูหนาวจะหาผลไม้ได้ยากในท้องตลาด หรือถ้ามีก็จะมีราคาแพงมาก ถ้าเราสามารถส่งผลไม้เข้าไปในประเทศญี่ปุ่นได้ในช่วงที่ตลาดมีผลไม้น้อย โอกาสที่จะขายได้ก็ย่อมมีมากเพิ่มขึ้น

รัฐบาลไทยเริ่มติดต่อยุติธรรมจากรัฐบาลญี่ปุ่นมาตั้งแต่ ปี 2521 เพื่อขยายการนำเข้าและ

¹ ที่ปรึกษาการเกษตรชั้น 1 สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น จัดบรรยายพิเศษโดยสถาบันวิจัยพืชสวน ที่ห้องประชุมอารักขาข้าว กรมวิชาการเกษตร เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2530

ผลไม้สดเข้าไปในตลาดญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นจากที่รัฐบาลญี่ปุ่นอนุญาตให้นำเข้าจากเดิม 5 ชนิด คือ มะพร้าวอ่อน องุ่น กล้วยดิบ สับปะรด และทุเรียน โดยฝ่ายไทยได้พิจารณาคัดเลือกให้มะม่วงเป็นผลไม้อีกชนิดหนึ่งที่จะส่งไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าจะมีการเจรจาในระดับเจ้าหน้าที่ชั้นสูง แต่เนื่องจากข้อกำหนดในกฎหมายกักกันพืชของญี่ปุ่นห้ามการนำเข้ามะม่วงจากแหล่งที่มีการแพร่ระบาดของแมลงวันทอง (Oriental fruit fly, *Dacus dorsalis* Hendel) และแมลงวันแตง (Melon fly, *Dacus cucurbitae* Coquillett) จึงทำให้การส่งออกมะม่วงของไทยไปประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถจะกระทำได้ เว้นเสียแต่ประเทศไทยซึ่งเป็นผู้ส่งออกมะม่วงต้องทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยการกำจัดแมลงวันผลไม้ ที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน ทางด้านกักกันพืชและดำเนินการต่าง ๆ ตามขั้นตอนที่ทางรัฐบาลญี่ปุ่นกำหนดไว้ เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งในกฎหมายกักกันพืช ให้อนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทย

กรมวิชาการเกษตรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นผ่านทางหน่วยงาน ใจก้า (Japan International Cooperation Agency, JICA) จัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การกำจัดแมลงวันผลไม้มาให้คำแนะนำนักวิจัยของไทย พร้อมทั้งจัดส่งอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ที่จำเป็นเพื่อใช้ในการทดลอง นักวิจัยของไทยและญี่ปุ่นร่วมมือศึกษาวิจัยหาวิธีการกำจัดแมลงวันผลไม้ ในผล

มะม่วง ก่อนการส่งออกจนประสบความสำเร็จ โดยพัฒนาวิธีการอบไอน้ำ (Vapor Heat Treatment) สำหรับกำจัดแมลงวันทองและแมลงวันแตงในผลมะม่วงพันธุ์หนังกลางวัน ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นประกาศยอมรับอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2529 และพิจารณาแก้ไขข้อกำหนดในกฎหมายกักกันพืชอนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2530 เป็นต้นไป โดยการส่งออกต้องปฏิบัติตามระเบียบซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น

ระเบียบปฏิบัติการส่งมะม่วงของไทยไปประเทศญี่ปุ่น

การส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขซึ่งเป็นผลจากการประชุมระหว่างคณะผู้แทนของกรมวิชาการเกษตรซึ่งมี ดร. ฤกษ์ สยามานนท์ รองอธิการบดี (ตำแหน่งในขณะนั้น) รักษาการแทนอธิบดีกรมวิชาการเกษตร เป็นหัวหน้าคณะและคณะผู้แทนญี่ปุ่นจากกระทรวงเกษตรป่าไม้และประมงมี Mr. T. Tsutsumi เป็นหัวหน้าคณะ เมื่อวันที่ 14-21 ธันวาคม 2529 ณ กรมวิชาการเกษตร เงื่อนไขในการส่งออกมะม่วงของไทยไปประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะคล้ายกับเงื่อนไขที่ประเทศอื่น ๆ ต้องปฏิบัติ เช่น สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ ไต้หวัน อิสราเอล ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย แคนาดา และนิวซีแลนด์ เมื่อประเทศเหล่านี้

ส่งผลไม้ที่เคยเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมายกักกันพืชมาก่อนเข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นในการประชุมระหว่างคณะผู้แทนไทยและญี่ปุ่นได้พิจารณาและทำข้อตกลงเกี่ยวกับระเบียบการส่งออกของมะม่วงไทยไปประเทศญี่ปุ่น 3 เรื่อง คือ

1. ประกาศกระทรวงเกษตรป่าไม้และประมง ฉบับที่ 187 (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries Notification No. 187)

2. ระเบียบปฏิบัติกฎหมายกักกันพืชที่เกี่ยวกับมะม่วงของไทย (Plant Quarantine Enforcement and Regulations on Fresh Mango Produced in Thailand)

3. ข้อกำหนดในการขอเจ้าหน้าที่กักกันพืชญี่ปุ่นและเรื่องอื่นๆ (Items Required Prior to Agreement for Dispatch of Japanese Plant Quarantine Official and Related Matters)

จากข้อตกลงทั้งสามเรื่อง สรุปประเด็นสำคัญในระเบียบการส่งออกมะม่วงของไทยไปประเทศญี่ปุ่นได้ดังต่อไปนี้

1. มะม่วงที่นำเข้าประเทศญี่ปุ่นได้เฉพาะมะม่วงพันธุ์หนึ่งกลางวันเท่านั้น และจะต้องเป็นมะม่วงจากแหล่งที่เจ้าหน้าที่กักกันพืช (Thailand Plant Quarantine Authority) ได้ระบุว่ามีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและรัดกุม

2. ไทยสามารถส่งมะม่วงเข้าไปในประเทศญี่ปุ่นได้ 3 วิธีการคือ ขนส่งทางเครื่องบินขนส่งทางเรือ และขนส่งแบบถือติดตัวผู้โดยสารทางเครื่องบิน (Accompany air hand baggage)

3. การส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นเป็นไปได้อีกต่อเมื่อเจ้าหน้าที่กักกันพืชญี่ปุ่นจากกระทรวงเกษตรป่าไม้และประมงญี่ปุ่น มาตรวจมะม่วงที่จะส่งออกพร้อมกับเจ้าหน้าที่กักกันพืชของไทยตลอดช่วงที่มีการส่งออก โดยฝ่ายไทยซึ่งเป็นผู้ส่งออกต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดสำหรับเจ้าหน้าที่กักกันพืชญี่ปุ่นตามระเบียบปฏิบัติของญี่ปุ่น

4. มะม่วงที่ส่งไปประเทศญี่ปุ่นต้องผ่านการกำจัดแมลงวันผลไม้ด้วยวิธีการอบไอน้ำที่อุณหภูมิในสุดของผลมะม่วง 46.5 องศาเซลเซียสเป็นเวลานาน 10 นาทีหรือมากกว่า

5. โรงงานอบไอน้ำและอุปกรณ์เครื่องอบไอน้ำต้องผ่านการตรวจสอบและได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่กักกันพืชของไทยญี่ปุ่น จึงจะสามารถดำเนินการอบไอน้ำมะม่วงส่งไปประเทศญี่ปุ่นได้

6. ต้องติดเครื่องหมายบนผลมะม่วงทุกผลเพื่อแสดงว่ามะม่วงได้ผ่านการกำจัดแมลงวันผลไม้ตามกระบวนการที่กำหนด ต้องติดเครื่องหมายบนภาชนะ บรรจุมะม่วงเพื่อแสดงว่าได้ผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทยและญี่ปุ่นแล้ว และต้องพิมพ์ข้อความ For Japan

บนภาชนะบรรจุมะม่วงเพื่อแสดงว่าได้ผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทยและญี่ปุ่นแล้ว และต้องพิมพ์ข้อความบนภาชนะบรรจุมะม่วงอย่างน้อย 3 ด้าน ถ้าภาชนะบรรจุมะม่วงมีช่องระบายอากาศจะต้องปิดช่องระบายอากาศด้วยผ้ามุ้งตาข่าย

7. มะม่วงที่ผ่านการกำจัดศัตรูพืชแล้ว ต้องได้รับการตรวจศัตรูพืชอีกครั้งก่อนการส่งออกโดยเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทย และญี่ปุ่นจะสุ่มตรวจมะม่วงไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5 ของจำนวนมะม่วงที่ส่งออกทั้งหมดในแต่ละครั้ง หากพบแมลงวันผลไม้ที่มีชีวิตไม่ว่ามากหรือน้อย การส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นจะกระทำไม่ได้อีกต่อไป จนกว่าจะพบสาเหตุที่เชื่อถือได้โดยยอมรับด้วยกันทั้งเจ้าหน้าที่กักกันพืชของไทยและญี่ปุ่นและเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว จึงจะดำเนินการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นอีกได้

8. ต้องมีใบรับรองปลอดศัตรูพืชกำกับไปกับมะม่วงทุก ๆ ครั้งที่ส่งออกโดยเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทยและญี่ปุ่นต้องลงนามด้วยกันในใบรับรองปลอดศัตรูพืช

9. ในกรณีที่จะมีการก่อสร้างโรงงานอบไอน้ำสำหรับมะม่วงเพื่อส่งไปประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นในอนาคตนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่ได้รับผิดชอบงานกักกันพืชของประเทศไทยเสียก่อนทุกครั้งแล้วจึงเสนอเรื่องไปให้ฝ่ายญี่ปุ่น

พิจารณาให้ความเห็นชอบได้ ในกรณีที่หน่วยราชการหรือเอกชนดำเนินการเรื่องดังกล่าวนี้ไปยังประเทศญี่ปุ่นโดยตรง โดยไม่ผ่านการเห็นชอบจากฝ่ายไทยเสียก่อน ฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่รับเรื่องพิจารณาทุกกรณีไป

เงื่อนไขพิเศษในการส่งมะม่วงพันธุ์ หนังกกลางวันไปประเทศญี่ปุ่น ปี 2530

1. ในการอบไอน้ำเพื่อกำจัดแมลงวันผลไม้ เมื่อเกิดผิดพลาดทางด้านเทคนิค เช่น กระแสไฟฟ้าลัดวงจรทำให้เครื่องอบไอน้ำหยุดทำงาน ทางกรมวิชาการการเกษตรจะไม่รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น และมะม่วงชุดดังกล่าวจะไม่ได้รับอนุญาตให้ส่งออก

2. เจ้าหน้าที่ของกรมวิชาการเกษตรจะดำเนินการตามขั้นตอนที่รับผิดชอบด้วยความระมัดระวัง แต่เนื่องจากการส่งออกมะม่วงในปี 2530 เป็นโครงการนำร่องอาจจะมีข้อผิดพลาดทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ส่งออก ผู้ส่งออกต้องไม่ดำเนินการฟ้องร้องเอาความผิดหรือเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากกรมวิชาการเกษตร

การเตรียมการส่งออกมะม่วงพันธุ์ หนังกกลางวันอบไอน้ำไปประเทศ ญี่ปุ่น ปี 2530

ความสำเร็จในการวิจัยหาวิธีการกำจัดแมลงวันผลไม้ในผลมะม่วงก่อนการส่งออกยัง

ผลให้รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทย นับได้ว่าเป็นความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาด้านกักกันพืชระหว่างประเทศครั้งสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการส่งออกมะม่วงสู่ระดับการค้ายังมีปัญหาและอุปสรรคอีกมากเนื่องจากการส่งออกผลไม้ไปต่างประเทศเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายมีปัญหาและเกิดขึ้นตั้งแต่การปลูก การเก็บเกี่ยว การบรรจุ การขนส่งและอื่น ๆ จนกระทั่งผลผลิตถึงผู้รับปลายทางในต่างประเทศ

ประเทศไทยยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่น ในขณะที่ประเทศคู่แข่งเช่น ฟิลิปปินส์ เม็กซิโก หรือไต้หวัน ส่งมะม่วงเข้าไปจำหน่ายในตลาดญี่ปุ่นเป็นเวลานานแล้ว และเป็นที่คุ้นเคยของผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น ถึงแม้ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะอนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่การพัฒนาตลาดมะม่วงไทยให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญมาก จำเป็นต้องอาศัยความพยายามอย่างจริงจังจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมมือประสานงานกันอย่างใกล้ชิด

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตระหนักถึงปัญหาข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นอย่างดี และได้ให้ความสนใจติดตามอย่างใกล้ชิดพร้อมที่จะผลักดัน

ให้มีโครงการนำร่องทดลองส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นดำเนินการโดยเร็ว ในวันที่ 16 มีนาคม 2530 ฯพณฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายประยูทธ ศิริพานิชย์ ได้ประชุมปรึกษาหารือในระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกเพื่อให้ทุกหน่วยงานได้ทราบถึงนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เกี่ยวกับการส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่น และสั่งการให้กรมวิชาการเกษตรรีบนำไปพิจารณาวางแผนการดำเนินงานโดยเร่งด่วน เพื่อให้การส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นบรรลุผลสำเร็จภายในฤดูมะม่วงปี 2530 กรมวิชาการเกษตรมอบหมายให้โครงการนำร่องเพื่อส่งออกผลไม้ ผลไม้อบโอ๊ต ผ่าวิชาการกักกันพืช กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบวางแผนการดำเนินงานและติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง “โครงการนำร่องเพื่อส่งออกมะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันอบโอ๊ตไปประเทศญี่ปุ่น ปี 2530” จึงเริ่มขึ้นโดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกรมวิชาการเกษตร เกษตรกรผู้ประกอบมะม่วง และบริษัทผู้ส่งออกผลไม้ม ซึ่งนับได้ว่าเป็นความร่วมมือครั้งแรกทางวิชาการระหว่างภาคเอกชนและรัฐบาลที่จะส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกหลังจากที่รัฐบาลญี่ปุ่นอนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทย

โครงการนำร่องเพื่อส่งออกมะม่วงพันธุ์
หนั่งกลางวันอบไอน้ำไปประเทศญี่ปุ่นมีจุดประ
สงค์หลักของการดำเนินงาน คือศึกษาในราย
ละเอียดของการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของ
การส่งออกเพื่อทราบถึงสภาพที่แท้จริงของปัญหา
และอุปสรรคกีดขวางความสำเร็จในการส่ง
มะม่วงไปประเทศญี่ปุ่น หากมีสิ่งใดต้องแก้ไข
ก็นำมาดำเนินการหาวิธีการปรับปรุงให้ได้วิธี
การที่เหมาะสม เผยแพร่ผลงานให้หน่วยราชการ
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเอกชนผู้ประกอบการส่ง
ออก จะได้นำข้อมูลจากการส่งออกไปให้คำแนะนำ
ช่วยเหลือหรือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์
สุดท้าย คือการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่น
ในระดับการค้าประสบความสำเร็จในอนาคต

การเตรียมการส่งออกไปประเทศ ญี่ปุ่นของกรมวิชาการเกษตร

การดำเนินงานเพื่อแก้ไขกฎหมายกักกัน
พืชของญี่ปุ่นให้อนุญาตการนำเข้ามะม่วงจาก
ประเทศไทย กว่าจะบรรลุผลสำเร็จใช้เวลา
นานถึง 7 ปีกับ 8 เดือนในปี 2530 ซึ่งเป็นปี
แรกที่รัฐบาลญี่ปุ่นอนุญาตให้ประเทศไทยส่ง
มะม่วงเข้าไปจำหน่าย และกรมวิชาการเกษตร
ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบในโครงการ
นำร่องเพื่อส่งออกมะม่วงพันธุ์หนั่งกลางวันไป
ประเทศญี่ปุ่น การส่งออกมะม่วงไปประเทศ
ญี่ปุ่นต้องปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด กรม

วิชาการเกษตรจึงระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในทุก
ขั้นตอนของการส่งออก และดำเนินการทุก
อย่างให้เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความผิ
พลาดซึ่งจะทำให้ชื่อเสียงของกรมวิชาการเกษตร
ได้รับความเสื่อมเสียและความไม่ไว้วางใจจาก
ประเทศญี่ปุ่นอันจะก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรค
ติดตามมาในการที่ประเทศไทยจะส่งออกผลไม้
ชนิดอื่น ๆ เข้าไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่นใน
อนาคต

ในการประชุมระหว่างคณะผู้แทนของกรม
วิชาการเกษตรและคณะผู้แทนญี่ปุ่นจากกระ
ทรวงเกษตรป่าไม้และประมง เพื่อวางระเบียบ
ปฏิบัติของการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นนั้น
คณะผู้แทนญี่ปุ่นขอร้องให้ฝ่ายไทยพยายามปฎิ
บัติตามหลักเกณฑ์การส่งออกอย่างรอบคอบ
ระมัดระวังและให้ตระหนักถึงผลที่เกิดขึ้นหาก
เกิดความผิดพลาดในการอบไอน้ำมะม่วงส่งไป
ประเทศญี่ปุ่น ถ้ามีแมลงวันผลไม้แม้แต่เพียง
ตัวเดียวเล็ดลอดติดไปกับมะม่วงแล้วญี่ปุ่นจำเป็น
ต้องระงับการนำเข้าทันที จะเกิดความเสียหาย
อย่างใหญ่หลวงในแผนการส่งออกมะม่วงของ
ไทยไปประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ดำเนินงานเป็นเวลา
นานหลายปีกว่าจะบรรลุผลสำเร็จต้องเสียเวลา
และงบประมาณอีกเป็นจำนวนมากเพื่อพิสูจน์
หาสาเหตุที่เกิดขึ้น

โครงการนำร่องเพื่อส่งออกมะม่วงพันธุ์
หนั่งกลางวันอบไอน้ำไปประเทศญี่ปุ่น ปี 2530

เป็นโครงการเร่งด่วนมีระยะเวลาเตรียมการค่อนข้างจำกัดมากต้องดำเนินการอย่างรีบเร่งก่อนที่จะถึงฤดูมะม่วงไม่เช่นนั้นแล้วจะต้องเสียเวลาออกไปจนกว่าจะถึงฤดูมะม่วงปี 2531 จึงจะสามารถดำเนินการส่งออกได้อีกครั้งในการเตรียมการส่งออกมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการซึ่งต้องใช้ายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอาคารอบไอน้ำมะม่วงมีสภาพไม่เหมาะสมสำหรับการอบไอน้ำมะม่วงส่งออก เพราะขาดมาตรการการป้องกันแมลงวันผลไม้ที่รบกวนการส่งออกมะม่วงไม่อาจจะดำเนินการได้ หากไม่มีการปรับปรุงอาคาร นอกจากนั้นแล้วตามข้อตกลงเกี่ยวกับการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นต้องมีเจ้าหน้าที่ที่กักกันพืชญี่ปุ่นมาประจำอยู่ในประเทศไทย เพื่อปฏิบัติงานตรวจมะม่วงตลอดช่วงการส่งออกพร้อมกับเจ้าหน้าที่กักกันพืชไทย โดยฝ่ายไทยจำเป็นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดกรมวิชาการเกษตรไม่ได้ตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2530 ไว้ เพื่อใช้สำหรับดำเนินงานตามโครงการนี้เป็นการล่วงหน้า จึงจำเป็นต้องติดต่อของบประมาณพิเศษมาเพื่อดำเนินงานซึ่งสำนักงบประมาณและกระทรวงการคลังได้ให้ความเห็นชอบและพิจารณาอนุมัติเงินงบกลางรายการสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นประจำปี งบประมาณ 2530 เพื่อใช้ดำเนินการทำให้สามารถส่งออกมะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันอบไอน้ำไปประเทศญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกประสบความสำเร็จสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือหาวิธีการกำจัดแมลงวันผลไม้

ญี่ปุ่นได้ยอมรับวิธีการรม (Fumigation) มะม่วงพันธุ์คาราบาว (Carabao หรือชื่อทางการค้าคือ Manila Super) ด้วยสารเคมีเอธิลีนไดโบรไมด์ (Ethylene dibromide, EDB) ที่ 16 กรัมต่อลูกบาศก์เมตรเป็นเวลานาน 2 ชั่วโมงในสภาพอุณหภูมิต่ำสุด 26 องศาเซลเซียสเป็นวิธีการกำจัดแมลงวันทองและแมลงวันแดงที่มีประสิทธิภาพสำหรับการนำเข้ามะม่วงจากประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกมะม่วงรายใหญ่ที่สุดไปจำหน่ายยังตลาดญี่ปุ่น

สำหรับประเทศไทย แนวทางการพัฒนาหาวิธีการกำจัดแมลงวันผลไม้ในมะม่วงนั้น เริ่มต้นด้วยความพยายามที่จะศึกษาประสิทธิภาพการใช้สารเคมีเอธิลีนไดโบรไมด์รมมะม่วงกำจัดแมลงวันผลไม้ก่อนการส่งออกซึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นก็เห็นชอบด้วย แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายไทยยังขาดประสบการณ์ในการใช้วิธีการดังกล่าวนี้ ดังนั้นจึงได้เสนอขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตอบสนองให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในหลายด้านผ่านทางไจก้า (Japan International Cooperation Agency, JICA) เพื่อช่วยเหลือในการกำจัดแมลงวันผลไม้ ความช่วยเหลือที่ฝ่ายไทยได้รับอยู่ในรูปทุนฝึกอบรมและดูงาน ผู้เชี่ยวชาญ และอุปกรณ์วิทยาศาสตร์เพื่อใช้ในงานวิจัยอีกเป็นจำนวนมาก

ซึ่งในส่วนของการช่วยเหลือทางด้านฝึกอบรม และงานและผู้เชี่ยวชาญ มีนักวิชาการของ ฝ่ายไทยได้รับการฝึกอบรมและงานในประเทศ ญี่ปุ่นหลายด้าน และฝ่ายญี่ปุ่นได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ มาให้คำแนะนำและปรึกษา

โครงการส่งออกมะม่วงไปประเทศ ญี่ปุ่นประสบปัญหา

สืบเนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาประกาศจำกัดการใช้เอริลีนไดโบรไมด์ และมีแนวโน้มว่าการใช้เอริลีนไดโบรไมด์ทางด้านกักกันพืชเพื่อรมผักผลไม้จะต้องระงับไปในอนาคต หลายประเทศที่เป็นผู้ส่งออกและนำเข้าผักและผลไม้ต่างก็ได้ดำเนินการความพยายามอย่างมากทำการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาวิธีการกำจัดแมลงวันผลไม้ที่มีประสิทธิภาพมาทดแทนเช่น การใช้รังสี การใช้ยารมชนิดอื่น ๆ เช่นเมทิลโบรไมด์ (Methyl bromide) และฟอสฟีน (Phosphine) การจุ่มในน้ำร้อน การใช้ความเย็น และการใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างประกอบกัน เป็นต้น

สำหรับญี่ปุ่นเองซึ่งเป็นประเทศที่นำเข้าผักสดและผลไม้สดจากต่างประเทศจำนวนมาก ได้ตระหนักถึงปัญหาการใช้เอริลีนไดโบรไมด์เช่นเดียวกัน เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้มีผลกระทบโดยตรงต่อโครงการส่งออกมะม่วงของไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นแนวโน้มในการที่ฝ่ายไทยจะพัฒนาวิธีการรมมะม่วงด้วย

เอริลีนไดโบรไมด์สำหรับมะม่วงพันธุ์หนังกลางวันที่จะส่งไปยังประเทศญี่ปุ่น คงจะเป็นไปได้ยากที่รัฐบาลญี่ปุ่นจะให้การยอมรับจากปัญหาความไม่ปลอดภัยของเอริลีนไดโบรไมด์ต่อผู้บริโภค ตลอดจนยังไม่มีการตัดสินใจที่แน่นอนระหว่างฝ่ายไทยและญี่ปุ่นที่จะเลือกเอาวิธีใดมาทดแทนการใช้เอริลีนไดโบรไมด์ ทำให้งานวิจัยต่าง ๆ ที่โครงการวิจัยแมลงวันผลไม้เพื่อการส่งออกได้ดำเนินการไปตลอดระยะเวลาหลายปีต้องระงับลงไปด้วยอุปสรรคที่ทั้งสองฝ่ายได้คาดคิดมาก่อน การทำงานวิจัยของโครงการวิจัยแมลงวันผลไม้เพื่อการส่งออกได้หยุดชะงักไปหลังจากปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ความพยายามที่จะให้มีการส่งออกมะม่วงไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่นจึงยังไม่เห็นแนวทางว่าจะสามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ได้อย่างไร

รัฐบาลญี่ปุ่นสนใจการกำจัดแมลงวันผลไม้ด้วยวิธีอบไอน้ำ

โครงการส่งออกมะม่วงไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นความต้องการของรัฐบาลทั้งสองประเทศที่จะส่งเสริมและสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศให้เพิ่มขึ้น ความสำเร็จของโครงการนี้แน่นอนว่าย่อมเป็นที่ปรารถนาของรัฐบาลทั้งสองประเทศ รัฐบาลญี่ปุ่นเองได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยในโครงการนี้อย่างดียิ่ง แต่จากอุปสรรคที่กล่าวมาแล้ว ทำให้

การส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นล่าช้าออกไป
อย่างไม่มีกำหนด อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ระดับ
สูงของทั้งสองฝ่ายก็ไม่ได้ตั้งใจจะพยายาม
อย่างเต็มที่ที่จะให้โครงการนี้สามารถดำเนินการ
ต่อไปได้

จนกระทั่งในปลายปี พ.ศ. 2528 Mr.
Tsunco Unno, General Director, Special
Assignment Office ได้เดินทางมาเยือนประ-
เทศไทยและได้มีโอกาสดำเนินการพบปะ
นายกรัฐมนตรีนพคุณ รัตตกุล เพื่อพบปะ
สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการที่จะ
ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่นให้
เพิ่มขึ้นในโอกาสนี้ นพคุณ รัตตกุล ได้ขอให้ทางรัฐบาลญี่ปุ่นได้พิจารณาให้ความ
ช่วยเหลือวิชาการทางด้านกักกันพืช เพื่อให้ไทย
สามารถส่งผลไม้ไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่นได้
ซึ่งปรากฏว่า ทางกระทรวงเกษตร ป่าไม้และ
ประมงญี่ปุ่นได้ตอบสนองเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่าง
ดียิ่ง โดยได้พิจารณาจัดส่งคณะผู้แทนประกอบ
ด้วยเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานมายังประ-
เทศไทยเพื่อพิจารณาแนวทางให้ความช่วยเหลือ
ต่อโครงการวิจัยแมลงวันผลไม้เพื่อการส่งออก
ให้สามารถดำเนินงานวิจัยต่อไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้บรรลุผลสำเร็จ

หลังจากนั้นต่อมาได้มีหนังสือจากสถาน
เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยแจ้ง
ให้กรมวิชาการเกษตรได้ทราบว่า รัฐบาลญี่ปุ่น

ได้ยอมรับอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม
2529 ให้ใช้วิธีการอบไอน้ำกำจัดแมลงวัน
ผลไม้ในผลมะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันที่จะส่งไป
จำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่นและได้ประกาศอย่าง
เป็นทางการอนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประ-
เทศไทยได้อย่างมีเงื่อนไข ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม
2530

การส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นใน ลักษณะการค้า

การส่งมะม่วงไปจำหน่ายยังตลาดญี่ปุ่นจะ
เห็นได้ว่ามีขั้นตอนมากกว่าการส่งมะม่วงไป
จำหน่ายยังประเทศอื่น ๆ เช่น มาเลเซีย
สิงคโปร์ ฮองกง หรือประเทศในยุโรป ซึ่ง
ประเทศเหล่านี้ไม่ค่อยจะเข้มงวดมากนักทาง
ด้านกักกันพืช นอกจากนี้แล้วการส่งมะม่วงไป
ประเทศญี่ปุ่น เพื่อดำเนินการในลักษณะการค้า
จะต้องอาศัยการลงทุนที่ค่อนข้างสูงมากเนื่อง-
จากอุปกรณ์เครื่องอบไอน้ำขนาดใหญ่มีราคา
แพงในขณะนี้ก็มีเพียง 2 ประเทศเท่านั้น ที่ได้
ดำเนินการใช้เครื่องอบไอน้ำขนาดใหญ่ได้แก่
ประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา
ได้ใช้วิธีการอบไอน้ำกำจัดแมลงวันผลไม้ในผล
มะละกอก่อนการส่งออกไปประเทศญี่ปุ่น ใน
ประเทศญี่ปุ่นใช้วิธีการอบไอน้ำกำจัดแมลงวัน
แดงในผลพริก ก่อนส่งจากหมู่เกาะโอกินาวา
ไปยังเกาะอื่น ๆ สำหรับประเทศไทยการส่งออก

ในลักษณะการค้าที่สมบูรณ์แบบอาจะจะต้องใช้เวลาดำเนินการหลายปี

บทสรุป

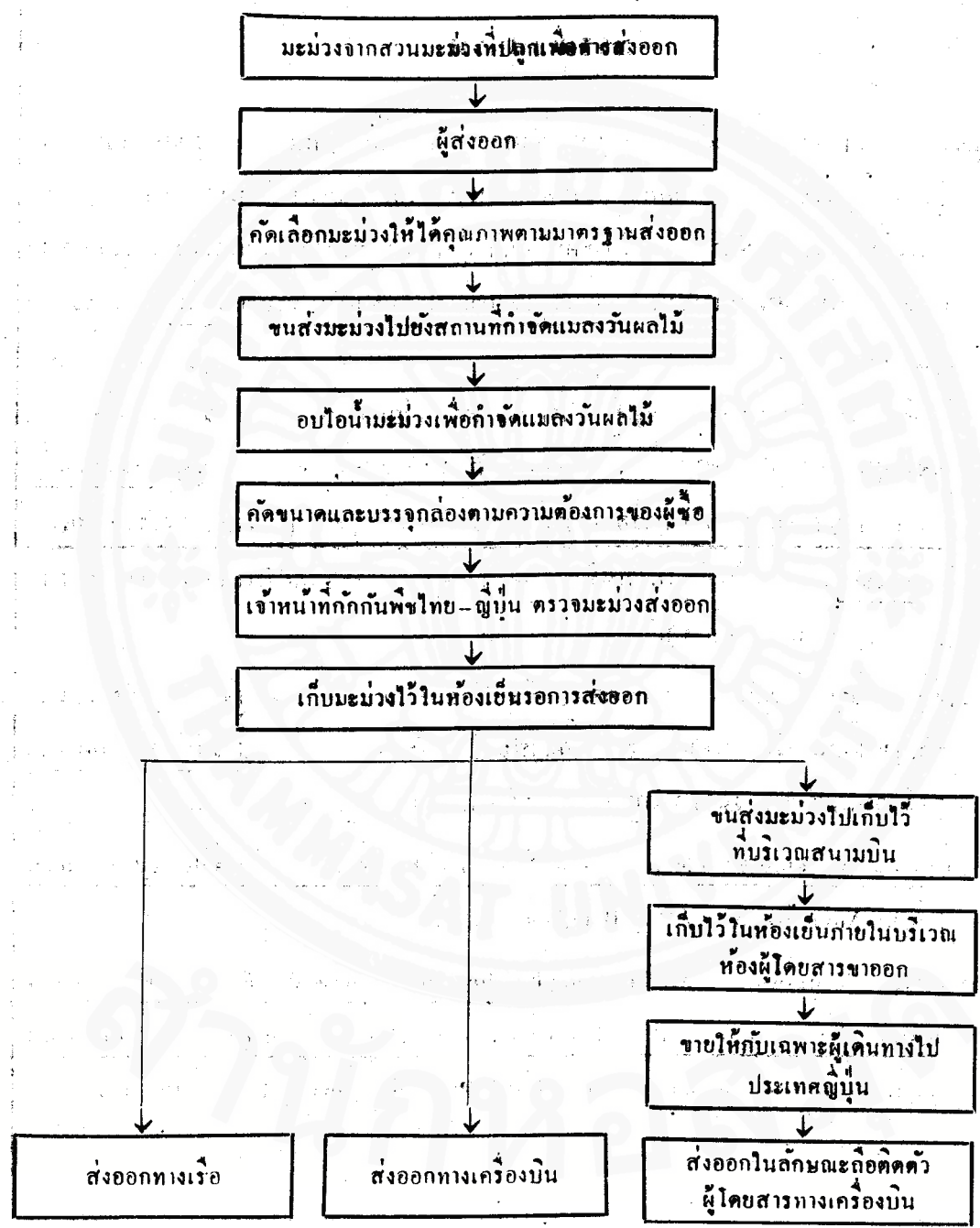
ผลไม้ในวันจะมีบทบาทที่สำคัญเพิ่มขึ้นในสินค้าเกษตรส่งออกต่างประเทศ ผลไม้ไทยมีรสชาติดี เป็นที่ชื่นชอบของชาวต่างประเทศ แต่เพราะปัญหาศัตรูพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งแมลงวันผลไม้เป็นอุปสรรคสำคัญทำให้ผลไม้จากประเทศไทยไม่มีโอกาสเข้าไปสร้างชื่อเสียงในตลาดผลไม้ใหญ่ ๆ ที่สำคัญในต่างประเทศเช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย เป็นต้น เพราะข้อบังคับในกฎหมายกักกันพืชของประเทศเหล่านี้ห้ามการนำเข้าผลไม้หลายชนิดจากประเทศไทย ความสำเร็จในการศึกษาวิจัยหาวิธีการกำจัดแมลงผลไม้ในมะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันและรัฐบาลญี่ปุ่นให้การยอมรับตลอดจนแก้ไขข้อบังคับในกฎหมายกักกันพืชอนุญาตการนำเข้ามะม่วงจากประเทศไทย นับว่าเป็นความพยายามที่บรรลุผลสำเร็จในการแก้ปัญหาที่กักกันพืชสามารถเปิดตลาดแห่งใหม่ให้กับผลไม้จากประเทศไทย แต่อย่างไรก็ดีความสำเร็จนี้ ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นต้องใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการนี้เป็น

จำนวนมาก ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่ายและต้องใช้เวลาประมาณ 8 ปี 7 เดือน

การที่รัฐบาลญี่ปุ่นอนุญาตการนำเข้ามะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันจากประเทศไทยจะถือได้ว่าเป็นความสำเร็จในการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง เพราะขณะนี้ยังไม่มีมีการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นในลักษณะการค้า

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศทั้งสองจะมีการส่งเสริมสนับสนุนและวางแผนที่รัดกุมเพื่อผลักดันต่อไปให้สามารถพัฒนาการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นดำเนินการได้ในเชิงพาณิชย์อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง อันเป็นการส่งออกมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นควรที่จะต้องตระหนักให้ดีกว่าตลาดญี่ปุ่นเป็นตลาดใหญ่ มีกำลังในการซื้อ และเป็นที่ยอมรับกันดีว่ามีผลไม้หลายชนิดที่มีคุณภาพสูงจากต่างประเทศเข้าไปจำหน่ายอยู่ในประเทศญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ครั้งนี้จึงนับได้ว่าเป็นโอกาสดีที่จะสร้างภาพพจน์ที่ดี ทำให้ผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นประทับใจในผลไม้จากประเทศไทยซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากมะม่วงพันธุ์หนังกกลางวันแล้วยังมีมะม่วงพันธุ์อื่น ๆ และผลไม้อื่น ๆ อีกหลายชนิดที่จะติดตามเข้าไปในอนาคต

แผนผังที่ 1 การส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นในลักษณะการค้า

บรรณานุกรม

อุดร อุณหวุฒิ, จำลอง เจตนะจิตร, มานะ พุ่มทอง, พวงผกา คมสัน, อวยชัย สมิตะสิริ, จำลอง ลภาสารกุล, วลัยกร วรวิศิษฐ์รัง และ รัชฎา อินทรกำแหง. "การประเมิน ประสิทธิภาพของวิธีการอบไอน้ำเพื่อกำจัดแมลงวันทองและแมลงวันแดงในผลมะม่วงพันธุ์หนังกลางวัน." วารสารวิชาการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 4. 2529 : 43-66.

อุดร อุณหวุฒิ, มานะ พุ่มทอง, รัชฎา อินทรกำแหง, วลัยกร วรวิศิษฐ์รัง, นวลนิส ตั้งสัจจะกุล, จำลอง เจตนะจิตร, ประเทือง ศรีสุข และบุญชอบ ภัทรวิจิ. ความสำเร็จของกรมวิชาการเกษตรในการส่งมะม่วงไปประเทศญี่ปุ่นโครงการวิจัยแมลงวันผลไม้เพื่อการส่งออก. ฝ่ายวิชาการกักกันพืช กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร. 2530 : 106 หน้า.

อุดร อุณหวุฒิ, มานะ พุ่มทอง, ประเทือง ศรีสุข และบุญชอบ ภัทรวิจิ. "การส่งมะม่วงพันธุ์หนังกลางวันอบไอน้ำไปประเทศญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก." วารสารวิชาการกักกันพืช กองควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร. 2531 : 2-38.

FAO Fruit and vegetable trade in Asia and the Pacific : A survey of selected markets. RAPA Monograph 10/85. Bangkok. 1985.

Sugimoto, T.K. Furusawa and M. Mizobuchi. The effectiveness of vapor heat treatment against the oriental fruit fly, Dacus dorsalis Hendel in green peper and fruit tolerance to the treatment. Res. Bull. Pl. Prot. Japan. 169. 1983 : 81-88.